דלמא מעברין לך, אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר, אמרה ליה לית לך חוורתא, ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה, אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חוורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה *הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה. תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז ואומר *כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי - א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי. הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל, אחזו ליה בחלמיה חצבי חוורי דמליין קטמא, ולא היא, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה, תנא - עדיות בו ביום נשנית, וכל היכא דאמרינן "בו ביום" ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן *בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם (א) מה אני לבא בקהל? א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע ב מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר °לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין (ב) *כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר °ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שושתי ואוריד כאביר יושבים" *וכל דפריש מרובא פריש, אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר °ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר °ושבתי את שבות עמי ישראל" ועדיין לא שבו, מיד התירוהו לבא בקהל, אר"ג הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע, כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל °מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה, א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו *שאי אתה יודע בצערן של ת"ח ג במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים, אמר לו נעניתי לך מחול לי, לא אשגח ביה, עשה בשביל כבוד אבא, פייס, אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן? אמר להו ההוא כובס אנא אזילנא, שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא: מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא: שלח מדך ואנא אלבשיה? אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן, א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו, אתא טרף אבבא א"ל ד מזה בן מזה יזה ושאינו - לא מזה ולא בן מזה, יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה? א"ל ר"ע: רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך, למחר אני ואתה נשכים לפתחו, אמרי היכי נעביד, נעבריה? *גמירי מעלין בקדש ואין מורידין, נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא? אתי לקנאויי, אלא לדרוש ר"ג *(תלתא) שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר *שבת של מי היתה? של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: ו ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן ז ונקרא פושע. ת"ר *היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת. *א"ר יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף, ר' זירא °כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא, נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא? א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה? אמר ליה אין, *תנא מיניה ארבעין זמנין, א"ל חדא היא לך או חדת היא לך? א"ל חדת היא לי משום דמספקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל ח כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר °נוגי ממועד אספתי ממך היו" מאי משמע דהאי "נוגי" לישנא דתברא הוא? כדמתרגם רב יוסף "תברא אתי על שנאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים" א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו" מאי משמע דהאי נוגי" לישנא דצערא הוא? דכתיב °דלפה נפשי מתוגה" רב נחמן בר יצחק אמר מהכא °בתולותיה נוגות והיא מר לה"

רב

ה"ג דלמא מעברין לך אמר לה יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר ול"ג מעלין בקדש: כסא דמוקרא. *כוס זכוכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל ערקי"א ואומרים בני אדם במשל הדיוט יום אחד ישתמש בו בעליו. ויתכבד בו ואם ישבר ישבר: לית לך חיורתא. אין לך שערות לבנות של זקנה ונאה לדרשן להיות זקן: י"ח דרי חיורתא. י"ח שורות של זקנה: קא חלשא דעתיה דר"ג. כשראה שנתוספו היום תלמידים רבים והיה דואג שלא יענש במה שמנעם בימיו מלבא: דמליין קטמא. כלומר אף אלו אינם ראויים: תליוה. בספק שלא פירשוה מתוך שרבו התלמידים רב החדוד והפלפול: לאשיתא דביתיה דמשחרן. כותלי ביתו של ר' יהושע שהיו שחורות: שפחמי אתה. עושה פחמים וי"א נפח: נעניתי לך. דברתי למולך יותר מן הראוי: דלביש מדא. הרגיל ללבוש המעיל ילבש כלומר הרגיל בנשיאות יהיה נשיא: מזה בן מזה. כהן *בן כהן יזה את מי חטאת: אפר מקלה. אפר הקלוי בתנורים ובכירות כלומר אפר סתם: שבת של מי היתה. במסכת חגיגה: ואותו תלמיד. ששאל תפלת ערבית רשות או חובה רשב"י הוא: ונקרא פושע. המאחר כ"כ: מתפלל של מנחה. מאחר שהגיע זמנה כדי להקדימה בתחלת זמנה שלא יקרא פושע גם עליה: ואח"כ של מוספין. הואיל ואיחר *זמנה אינו עובר דהא אמרי רבנן ושל מוספים כל היום: שזו מצוה עוברת. ר' יהודה לטעמיה דאמר עד שבע שעות ותו לא: כי חלפי רבנן. תלמידים היוצאים מבית ר' נתן: מאן אמר הלכה בי מדרשא. מי מבני הישיבה אמר בבית המדרש שהלכה כר' יהודה: חדא היא לך או חדת היא לך. אחת היא לך שלא למדת דבר משמו של ר' יוחנן אלא זו בלבד לכך חביבה היא לך או חדשה היא לך שהיית סבור שאחד מן האחרים אמרה: ה"ג א"ל חדת היא לי דמספקא לי בר' יהושע בן לוי. סבור הייתי שר' יהושע בן לוי אמרה: אמר ריב"ל גרסי' ול"ג דאמר: ממועד. מחמת שהעבירו מועדי התפלות וחגים יהיו עגים ואסופים וכלים:

לה

ושל מוספין כל היום. הקשה הרב רבינו שמשון ז"ל דאמרי' בפרק תמיד נשחט (דף נח.) מוספין בשש, בזיכין בשבע וכ"ת ה"מ למצוה אבל דיעבד כל יומא נמי זמניה הוא הרי *בתמורה (פ"ב ד' יד) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד וקטרין עמו. ותירץ דהתם מיירי בשבת*:

הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף. ① מכאן יש ליזהר ביוה"כ להתפלל תפלת שחרית קודם שש שעות ומחצה דהיינו קודם שיגיע שעת המנחה דאל"כ היו צריכין להתפלל תפלת המנחה קודם ② והר"י אומר דאינו צריך דהא דקאמר שיתפלל תפלת המנחה קודם היינו כשיש לו לעשות צרכיו שלא יוכל להתפלל תפלת המנחה בזמנה וצריך להתפלל שניהם מיד כגון שהיה לו לילך לסעודה גדולה כמו לנשואין ומתיירא שמא ימשוך בסעודתו או שישתכר אבל אם היה לו שהות להתפלל אחר תפלת מוסף תפלת המנחה בזמנה אין לו להקדים תפלת המנחה אלא יתפלל כסדר מוסף ואח"כ מנחה:

כדמתרגם רב יוסף על דאחרו זמני מועדיא. ואי משתעי ברגלים אין שייך לומר לשון איחור שהרי אין להם תשלומין אלא ע"כ בתפלה משתעי קרא:

כיון

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה א טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף ז: [ת"ע ביומא ד'. ע. כ"כ סמג"א סימן רפ"א]

עיין רש"ל ורש"א

לד ב מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כה סמג לאוין קטז טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף י:

לה ג מיי' פ"א מהל' ת"ת הלכה ט ופ"י מהל' מתנות עניים הלכה יח:

לו ד מיי' פ"א מהל' מלכים הל' ז טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף כב בהגהה:

לז ה ו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן רפו סעיף א:

לח ז מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ד:

לט ח שם סעיף א:

מסורת הש"ס

[ועי' פירש"י לקמן נא. ד"ה כסא]

לעיל פ"א דף יב:

[דוגמתו יומא עב:]

ז"ל וזמנה רש"ל

[יומא כד. ועי' תוס' מגילה יב: ותוס' יבמות עו: ובסוטה ט. ד"ה מנימין]

פ"א ואוי לה לספינה שאתה קברניטה

[יומא יב: ע"ג. מגילה ט: כא: הוריות יב: שבת כא:כג.

[תמיד לא:] מנחות לט. לט. ושם מפיק לה מקרא ול"ע לשון גמירי]

[זבחים יב. נא.]

[יותר נכון לגרוס תרתי וכ"ה בהקדמת הרמב"ם לפי' המשניות ביבמות] חגיגה ג. [לעיל כז.]

[פסחים עב. מגילה ז: כתובות כב:כג.]

צפניה ג

תהלים קיט איכה א

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר להם (מה אני) תא"מ. ונ"ב ס"א מותר: (ב) שם במקומן הן יושבין והלא כבר:

רב נסים גאון

חזה שאמרו כל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר. יש במשנה הרב' מזה הענין כגון האי דתנן במס' ידים (פ"ג מ"ה) אמ' ר' שמעון בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקנים ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בראש ששיר השירים וקהלת מטמאין את הידי' אמר ר' עקיבא חס ושלום וכו' (פ"ד מ"ה) בו ביום נמנו וגמרו על עריבת [הרגלים] בו ביום אמרו [משנה ג] כל הזבחים כו' ובתוספתא

[בידים פ"ב] בו ביום עמד יהודה גר עמוני: אמר רבן גמליאל השתא איזיל ואפייסיה לר' יהושע אזל חזינהו לאשיתא דביתיה דהוו קא משחרן כו'. ופירשו בגמרא דבני מערבא אזל ואשכח לר' יהושע יתיב עביד מחטין אמר ליה מן אילין את חיי אמר ליה עד כדון את בעי מידע אוי לדור שאתה פרנסו. והאי דאמר ליה עשה בשביל כבוד אבא כלומר בשביל הלל הזקן שהיה מזרע דוד כדגרסינן בפ' יציאות השבת (דף נו) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה וזה רבן גמליאל הנזכר בכאן הוא בנו של רבן שמעון בן גמליאל שהוא רביעי להלל הזקן דהוי ליה רבן גמליאל חמישי להלל ובנו רבן שמעון ששי להלל ובנו ר' יהודה הנשיא שהוא רבי והוא רבינו הקדוש הוי שביעי להלל הזקן ואיתא במסכת שבת בפרק במה בהמה (דף נו) רבי דאתי מרוד מהפך בזכותיה דדוד ובגמרא דפרק אחרון דתענית דבני מערבא (הלכה ב) אמרי אמר לוי מגילת יוחסין מצאו בירושלים וכתוב בה הלל מן דדוד ואיתא בפ' אע"פ שאמרו בכתובות (ד' סב) בדקו במשפחות רבי אתי משפטיה בן אביטל. והאי דאמרינן אעפ"כ לא עברוה לר' אלעזר בן עזריה פירשו בתלמוד ארץ ישראל אלא מינו אותו אב בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה ואיתא בפירקא קמא דחגיגה (דף ג) תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיך אנחנו ומימיך אנו שותין אמר להן אעפ"כ אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה:

גליון הש"ס גמ' מכותלי ביתך. עיין תשב"ץ ח"א ענין קמב: שם ונקרא פושע. עיין לקמן (דף מ"ג ע"ב): שם כי הוה חליש מגירסא. עיין עירובין (דף כ"ח ע"ב):